

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА НА ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ
ВАСЮРЕНКО ЛАРИСИ ВАЛЕНТИНІВНИ
НА ТЕМУ «МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»,
ПОДАНОЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 08.00.03 –
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

**Актуальність обраної теми та її зв'язок з напрямками
наукових досліджень**

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України, підвищення життєвого рівня населення тісно пов'язане з проведенням ефективної політики у сфері регулювання оплати праці. Відсутність системного підходу держави до вирішення проблем стимулювання високопродуктивної праці унеможливорює економічне зростання, призводить до негативних наслідків – високого рівня безробіття, руйнування мотивів і стимулів до праці, зубожіння більшості населення. Саме через оплату праці та дієвий механізм її регулювання можна підвищувати рівень життя населення. Тому однією з базових змін у вітчизняній економіці є становлення адекватної до сучасних умов ефективної системи регулювання оплати праці.

Досвід країн з розвиненою ринковою економікою свідчить, що жодна з них не обходиться без втручання держави у процеси регулювання оплати праці, хоч методи, масштаби державного впливу різні. В економічній системі, що ґрунтується на ринкових відносинах, втручання держави в заробітну плату має переважно непрямий характер і соціально орієнтовану спрямованість. Водночас варто визнати, що чим вища частка державної власності в країні та при відсутності багатьох ринкових механізмів, важелі втручання держави в економічні процеси на макрорівні, у т. ч. і в регулювання заробітної плати, є суттєвішими.

З огляду на кризові явища в економіці України процес реформування системи оплати праці повинен характеризуватися глибоким змістом, охоплювати всі економічні та інституційні структури, пов'язані зі сферою формування і

розподілу доходів. Очевидно, що вдосконалення системи оплати праці – це не одноразовий захід, а синхронізований за змістом і часом процес загальному ходу економічних реформ.

На сьогоднішній день реалізація державної політики має забезпечити перехід від використання дешевої праці до висококваліфікованої з належною оплатою завдяки, зокрема, удосконаленню законодавства щодо порядку та критеріїв визначення мінімальної заробітної плати; системі заходів щодо істотного зменшення питомої ваги населення, яке перебуває за межею бідності, зміцнення позицій середнього класу; залученню необхідних інвестицій у виробництво та людський капітал; усуненню диспропорцій у міжпосадових та міжгалузевих співвідношеннях оплати праці працівників бюджетної сфери, значному підвищенню її розмірів.

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується також її зв'язком з планами науково-дослідних робіт Луганського національного аграрного університету, зокрема, в рамках теми: «Управлінські аспекти модернізації аграрного виробництва в умовах інтеграції України до Європейського економічного простору» (номер державної реєстрації 0116U005247) сформовано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму державного регулювання рівнем індивідуалізації заробітної плати; ВНЗ «Національна академія управління» в рамках теми: «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0116U003934) внесок автора полягає в обґрунтуванні оплати праці як інноваційно-інвестиційного чинника сталого соціально-економічного розвитку.

Зазначене переконливо свідчить про актуальність теми дисертації Л. В. Васюренко, в якій автору вдалося вирішити широке коло питань в частині розроблення теоретико-методологічних засад державного регулювання та обґрунтування практичних рекомендацій щодо економічної політики держави та інструментів її реалізації у сфері організації оплати праці в умовах глобалізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. Оцінювання змісту дисертації дозволяє стверджувати, що здобувачу вдалося досягти поставленої мети і в основному розв'язати коло окреслених завдань.

У дисертації «Механізм державного регулювання організацією оплати праці в умовах глобалізації» Л. В. Васюренко проведено глибокий аналіз теоретико-методологічних підходів до генезису теорії заробітної плати, аргументовано сутність, взаємозв'язок і відмінності між категоріями. Досліджено теоретико-методологічні підходи до організації заробітної плати, що дало змогу розглянути цю категорію як сукупність принципів, методів, засобів і форм дій на інтереси, поведінку й діяльність працівників з метою максимального використання їх інтелектуальних і фізичних здібностей при виконанні трудових функцій. Визначено відмінність між поняттями «оплата праці» та «заробітна плата». На підставі визначень цих понять уточнено понятійно-термінологічний апарат щодо оплати праці та її регулювання (с. 36-45).

Обґрунтовано постановку нової наукової проблеми формування механізму державного регулювання організацією оплати праці в умовах глобалізації, що представляє собою внутрішній устрій державних інститутів, який здійснює кінематичний рух окремих його ланок з метою упорядкування організації трудових відносин (с. 132-134).

Слушним у роботі є розгляд організації оплати праці як системи, що складається з компонентів, які визначають порядок та умови розрахунків величини, встановлення та виплати заробітної плати, дозволяють реалізовувати функції оплати праці, здійснювати управління нею. Центральним елементом даної системи є заробітна плата, для визначення її розмірів, порядку нарахування, умов виплати і призначені всі інші елементи. Організація оплати праці репрезентує внутрішню упорядкованість елементів, їх узгодженість між собою, завдяки чому досягається функціонування системи. Тобто організація оплати праці характеризує устрій, побудову системи. Крім того, під організацією оплати праці

розуміється діяльність, спрямована на створення і вдосконалення складу оплати праці та взаємозв'язків між її елементами (с. 79-80).

Важливим аспектом дослідження є розгляд регулятивної функції держави у сфері організації оплати праці у розрізі двох аспектах – як засіб вираження та реалізації національних інтересів із точки зору збереження та розширеного відтворення трудового потенціалу нації – з одного боку, та як важливий захисний елемент інтересів усіх суб'єктів соціально-трудоких відносин – з іншого. Саме такий методичний підхід дає змогу оцінити, наскільки регулюючі функції держави відповідають сучасним концептуальним поглядам на пріоритети державного регулювання соціально-економічним розвитком, його трансформації відповідно до суспільних потреб (с. 93-94).

У роботі доведено, що основним напрямом державного впливу на регулювання організації оплати праці є розробка та впровадження соціально-економічних нормативів і гарантій, прийняття відповідних законодавчих і нормативних актів та контролю за їх дотриманням з боку органів влади. Напрями державного впливу, межі державного втручання значною мірою залежать від існуючої фази відтворювального циклу, соціально-економічної та демографічної ситуації, споживчих потреб населення, рівня його економічної активності тощо.

На основі узагальнень наукових здобутків автором визначено заходи активної державної підтримки агропромислового виробництва, зокрема: підтримку вітчизняних товаровиробників незалежно від їх розміру, з метою підвищення конкурентоспроможності АПК в цілому; розвиток забезпечуючих галузей та підгалузей, у т. ч. сільськогосподарського машинобудування; встановлення паритетних та конкурентоспроможних цін підтримки на продукцію агропромислової діяльності; розвиток ринкової інфраструктури; підвищення якості життя на селі до стандартів європейських сіл; розвиток аграрної науки та практичне впровадження у агропромислове виробництво новітніх технологій; охорона земель та раціональне використання сільськогосподарських угідь (с. 131-144).

Автором проведено аналіз стану оплати праці на макрорівні, за результатами якого доведено, що в Україні у цій сфері накопичилось чимало проблем, які потребують негайного вирішення. Зокрема, низькі темпи приросту номінальної і реальної заробітної плати завдяки низькому рівню ділової активності у країні, кризовим явищам в економіці, складним політичним станом та військовою агресією на сході країни; через систему оплати праці розподіляється мала частка валового внутрішнього продукту, що обумовлює низький рівень вартості національної робочої сили; високий рівень податкового навантаження, що зумовлює відтік капіталу за кордон та переведення фонду оплати праці в тінь. Виокремлено проблематику низької вартості робочої сили, про що свідчить також середньомісячна заробітна плата та її співвідношення до соціальних стандартів, а також оплата однієї відпрацьованої години. Низька вартість робочої сили в Україні спричинює також велику кількість працездатного населення, вимушеного працювати та заробляти на потреби свої і своїх сімей за межами України (с. 214-230).

Викладені в дисертаційній роботі висновки достатньо обґрунтовані, що забезпечується використанням положень фундаментальних і прикладних наукових досліджень, положень нормативно-правової бази, програм соціально-економічного розвитку, сучасних засобів та методик проведення економічного аналізу, даних статистичної інформації, структурною побудовою, логічною послідовністю та взаємоузгодженістю матеріалу.

Структура дисертації зумовлена її метою, поставленими завданнями, логікою проведення дослідження. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 533 сторінки, з яких 428 сторінки основного тексту. Робота містить 34 таблиці, 35 рисунків, список використаних джерел, який налічує 370 позицій, 26 додатків.

Основні положення дисертації висвітлено у наукових публікаціях автора, а автореферат повністю відповідає змісту дисертаційної роботи.

Оцінка новизни і достовірності наукових здобутків

Найбільш суттєвими результатами, що одержані Л. В. Васюренко особисто і характеризують новизну дисертації, є:

- розроблена та обґрунтована концепція удосконалення державного регулювання організацією оплати праці як суспільного інституту. Вона розкривається через понятійно-категоріальний апарат соціально-економічного розвитку, спрямований на адаптацію стану та динаміки оплати праці до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах, містить засади державного впливу на конституювання, організацію та функціонування трудових відносин в контексті організації оплати праці, що дає змогу її використання при розробці теоретичних і методологічних положень, спрямованих на корекцію механізму державного регулювання організацією оплати праці в умовах глобалізації (с. 91-96);

- запропонована автором теоретико-прикладна концепція державної політики регулювання у сфері оплати праці, яка ґрунтується на гармонійному поєднанні компонент консолідованої детермінанти державного регулювання організацією оплати праці: нормативно-правового забезпечення, соціальної детермінанти, податкових важелів, управління компонентами структури фонду оплати праці та оцінюванні стану й забезпечення кожної з них. Реалізація такої концепції дасть змогу підвищити ефективність застосування відповідних важелів впливу у процесі державного регулювання оплатою праці (с. 257-260);

- обґрунтування науково-методичних основ диференціації рівнів державного регулювання організацією оплати праці, обґрунтування ієрархієзованої єдності рівнів, необхідності управлінських рішень з застосуванням необхідного інструментарію державними інституціями задля оптимізації відповідної ознаки та для зростання результативності їх втручання в організацію оплати праці в галузях економіки країни (с. 423-426);

- розроблений науково-методичний підхід альтернативної інтерпретації уніфікованої тарифної сітки за видами економічної діяльності, який включає такі етапи: розрахунок початкового мінімального розміру посадового окладу для робітника першого розряду, розрахунок оптимального співвідношення між

тарифними розрядами з одинадцяти відсотковим наростанням ставок оплати; врахування при градації тарифних розрядів коефіцієнта-стимулятора рівня володіння професійними компетентностями. Такий підхід слугуватиме базисом для подальшого визначення справедливого розміру винагороди за працю окремо для кожного виду економічної діяльності та інструментом міграції від патерналізму до соціального партнерства між роботодавцем та найманими працівниками (с. 435-441);

- удосконалення автором інституційного забезпечення основних компонент механізму державного регулювання організацією оплати праці в системі розробки державної політики у сфері організації оплати праці. На відміну від існуючих підходів воно враховує сучасні тенденції еволюції трудових відносин, передбачає їх адаптивні зміни і приведення до відповідності міжнародним критеріям, сприятиме модернізації національної доктрини гарантування справедливості винагороди за працю та доповнить методологічний інструментарій соціально-економічної політики держави у сфері оплати праці (с. 261-273);

- обґрунтування сутнісних характеристик комплексу заходів щодо реформування оплати праці в Україні на рівні держави, застосовуючи компетентнісний підхід в формуванні професійного стандарту фахівця, спираючись на досвід зарубіжних країн. Такі заходи сприятимуть забезпеченню стандартизації праці та суспільного консенсусу з паритету розвитку професійної діяльності фахівців, їх комплексної соціальної реалізації (с. 416-423);

- розвиток теоретично-методичних положень щодо інтегрального оцінювання стану макроекономічних показників оплати праці в національній економіці на основі проведеного групування економіко-соціальних чинників, які впливають на державне регулювання організацією оплати праці, які створюють базисне підґрунтя з точковим зазначенням реагування задля подальшого застосування інструментів державних інститутів, розробка системи стабілізаційних заходів щодо державного регулювання організацією оплати праці з метою оптимізації та зростання ефективності в організації оплати праці (с. 237-254).

Оцінювання результатів дисертаційної роботи, ознайомлення з опублікованими науковими працями здобувача дозволяє зробити висновок про те, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації та виносяться на захист, одержані в результаті наукового дослідження Л. В. Васюренко самостійно, відображають особистий внесок автора.

Практичне значення отриманих результатів

Отримані результати дисертаційного дослідження Л. В. Васюренко мають важливе практичне значення для формування пріоритетів державної політики у сфері трудових відносин та мають практичне впровадження. Зокрема, у законотворчому процесі Верховної Ради України при підготовці проекту «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення гарантій соціального захисту колишніх працівників органів внутрішніх справ України та членів їхніх сімей» (довідка 05/213/02/19 від 06. 02. 2019 р.) щодо встановлення відмінностей розміру оплати праці задля досягнення більшого розміру оплати праці відповідно особливостям трудових відносин, що мають індивідуальну основу; у проекті ЄС по реформуванню у сфері юстиції та судочинства «Право-Justice» (довідка 325/1 від 12. 11. 2018 р.) було враховано розроблений сучасний базис нормативно-правового забезпечення державного регулювання організацією оплати праці в Україні, який є гарантом відповідності законодавчих актів з праці рішенням, що приймаються на всіх рівнях управління, положенням і нормам міжнародного трудового права; Державною фіскальною службою України (довідка 201/6/99-99-05-15 від 14. 01. 2019 р.) використано теоретико-прикладну концепцію державної політики регулювання у сфері оплати праці, яка ґрунтується на гармонійному поєднанні складових консолідованої детермінанти державного регулювання організацією оплати праці в умовах глобалізації; Державним НДІ інформатизації та моделювання економіки Мінекономрозвитку України – при визначенні стратегічних орієнтирів державного регулювання організацією оплати праці (довідка 01/212 від 30. 10. 2018 р.); Департаментом економіки та міжнародних відносин Харківської ОДА – задля визначення вектору оптимізації дій державних інститутів у сфері трудових відносин (довідка 01-23/6045 від 21. 10. 2018 р.);

Департаментом соціального захисту населення Харківської ОДА враховано розроблену автором теоретико-прикладну концепцію державної політики регулювання у сфері оплати праці (довідка 01-40/01/19290 від 22. 10. 2018 р.); Департаментом фінансів Харківської ОДА використано результати дослідження щодо консолідованої основи для економіко-математичного моделювання формування фінансових ресурсів (довідка 05-01-45/222 від 26. 09. 2018 р.).

Також ряд теоретичних положень мають практичне впровадження в освітньому процесі Луганського національного аграрного університету (акт № 01-04/25 від 30. 10. 2018 р.) та Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, ННІ «Каразінська школа бізнесу» (довідка від 29. 10. 2018 р.).

Дискусійні положення та зауваження

Незважаючи на вагомі підстави вважати, що автор розкрив тему дисертації і вона має логічно завершену цілісність, деякі її положення є дискусійними.

1. Запропоновано підхід до оцінювання впливу економіко-соціальних чинників на державне регулювання організацією оплати праці. Підхід представлено у вигляді систематизації чинників, проте не зазначено, яким чином можна було б інтерпретувати отримані в результаті розрахунків показники. Інформативної сутності додала б побудова математичних моделей за отриманими показниками. Також доцільною потребою виглядає наявність шкали оцінювання за значенням величини коефіцієнту детермінації, тим більше, що автор наголошує на можливості прийняття рішення відповідними державними установами щодо оптимізаційних заходів у регулюванні розміру мінімальної заробітної плати на основі результатів проведених розрахунків (с. 238-245).

2. Підтримуючи позицію автора щодо необхідності визначення нових стандартів формування інституційного забезпечення сфери соціально-трудова відносин та її розвитку, які базуються на формуванні консолідованої детермінанти державного регулювання організацією оплати праці (нормативно-правового забезпечення, соціальної детермінанти, податкових важелів, управління компонентами структури фонду оплати праці, оцінювання стану та забезпечення кожної компоненти), слід зауважити, що в роботі недостатньо уваги надано

шляхам реформування, зокрема, такій компоненті як нормативно-правове забезпечення (с. 277-308).

3. В роботі запропоновано достатньо обґрунтовану методику кластерного ранжування видів економічної діяльності задля визначення рівня впливу та втручання державних інституцій в організацію оплати праці (с. 425-430), але недостатньо уваги приділено її територіальному аспекту. Зокрема, не розглядаються особливості регіонального формування кластерів, автором не враховано зміни у диференціації робочих місць, не взято до уваги територіальний розподіл робочої сили.

4. Розкриваючи провідну роль кластерних структур у державному регулюванні організацією оплати праці, автор, на жаль, не аналізує процеси їх транснаціоналізації, що, вважаємо, є важливим напрямом дослідження особливостей сучасного етапу формування інноваційної системи національної економіки (с. 427-432).

5. Запропонована автором методика альтернативної інтерпретації уніфікованої тарифної сітки за видами економічної діяльності за етапами (розрахунок початкового мінімального розміру посадового окладу для робітника першого розряду, розрахунок оптимального співвідношення між тарифними розрядами з одинадцяти відсотковим наростанням ставок оплати; врахування при градації тарифних розрядів коефіцієнта-стимулятора рівня володіння професійними компетентностями) потребує більш детального опису отриманих результатів розрахунків (с. 434-440).

6. Вважаємо, що таблиці, представлені у першому розділі «Теоретичні засади державного регулювання організацією оплати праці в умовах глобалізації» (с. 36-86), які акумулюють еволюцію становлення теоретичних засад організації оплати праці, доцільно було винести у додатки.

Зазначені зауваження до дисертаційної роботи загалом не зменшують її значимості і не знижують загальної позитивної оцінки, а більшою мірою слугують імпульсом для дискусії, дають поштовх до подальших досліджень з визначеної теми.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Л. В. Васюренко на тему «Механізм державного регулювання організацією оплати праці в умовах глобалізації» є самостійно виконаною автором і завершеною науково-дослідною роботою, яка відзначається новизною, отриманими новими науково обґрунтованими результатами, що розв'язують важливу наукову проблему і мають практичне значення для ефективного регулювання держаними інститутами сфери соціально-трудоких відносин національної економіки.

Зміст роботи, логіка викладення тексту, науково-прикладні результати свідчать про глибокі теоретичні знання автора, володіння методами економічних досліджень, вміння розв'язувати складні наукові й прикладні проблеми. Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи, її теоретичне і практичне значення, відповідність вимогам п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 567 від 24. 07. 2013 р. (зі змінами та доповненнями), дають підстави для присудження Ларисі Валентинівні Васюренко наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Професор кафедри економіки підприємства і підприємництва
Хмельницького національного університету,
доктор економічних наук, професор

М. В. Диха

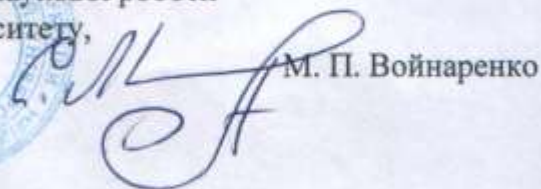
Підпис М. В. Дихи засвідчую:

Перший проректор

Проректор з науково-педагогічної та наукової роботи

Хмельницького національного університету,

доктор економічних наук, професор

М. П. Войнаренко